

ДЕЯКІ ДЕФІНІЦІЇ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ

О. Гупало

Львівська державна фінансова академія

У статті розглядається суть економічних категорій “бізнесу” і “підприємництва”, що виступають не як окремі поняття чи ресурси виробництва, а як різні назви одного суспільно-економічного явища, що забезпечує поєднання і використання всіх економічних ресурсів. Ключові слова: дефініція, підприємництво, бізнес, земля, праця, капітал, економічні ресурси, фактори виробництва.

У процесі викладання сучасної економічної теорії у вищих навчальних закладах України має місце використання ряду дефініцій, які часто викликають не лише у студентів, а й у викладачів цієї дисципліни певне нерозуміння деяких основних термінів економічної науки через різне трактування їх сутності вченими-економістами. Дефініція (лат. definitio – визначати) в перекладі на українську мову означає коротке визначення, що відбиває істотні риси якогось поняття [12]. Обмежений обсяг цієї статті не дає можливості зупинитися на всіх цих дефініціях. Тому автор у цьому дослідженні зосереджується лише на окремих, найбільш суперечливих визначеннях економічних термінів.

В сучасній економічній науці дослідження таких категорій як “підприємництво” чи “бізнес” є досить актуальним не лише в теоретичному аспекті, але й в практичному, оскільки це основний вид економічної діяльності людей, що базується на різних формах власності і забезпечує успішне функціонування ринкової системи господарювання, яка є нині домінуючою у світі.

Метою даного дослідження є визначення спільних рис між “підприємництвом” і “бізнесом”, що відносяться до одного і того ж суспільно-економічного явища, яке не є окремим ресурсом виробництва, як це вважає ряд вчених-економістів, а механізмом, що забезпечує використання всіх економічних ресурсів.

В сучасній економічній літературі поняття “бізнесу” і “підприємництва” деякі їх дослідники часто намагаються розділити, розглядаючи перше як підприємницьку діяльність спрямовану на отримання прибутку [3, с. 102], а друге як самостійний бізнес, організаційно-господарське новаторство для випуску товарів з метою отримання прибутку [4, с. 723]. Аналізуючи ці визначення, що містяться в Економічній енциклопедії, можна дуже легко прийти до висновку, що перед нами наукове пояснення одного і того ж явища людського суспільства, яке лише описується різними словами.

Напевно ні в кого не викликає заперечення таке твердження, що для підприємництва чи ведення бізнесу обов’язково мають бути відповідні власні чи залучені економічні ресурси, а сама така діяльність не може суперечити чинному законодавству. Крім того, важливою умовою підприємницької діяльності виступає узаконене право власника ресурсів на продукт і дохід, що є результатом такої діяльності. А рушійною силою, яка спонукає підприємця до бізнесу, є його потреби, інтереси і стимули.

Отже, спільними рисами, що лежать в основі підприємництва і бізнесу можна вважати такі: 1) наявність власного капіталу, як основи такої діяльності; 2) отримання максимального прибутку, як її мети і 3) самостійна діяльність по виробництву товарів і послуг за допомогою відповідних технологій та організаційних методів як шляху досягнення цієї мети.

Таким чином, аналіз суті та змісту понять “бізнесу” і “підприємництва” дає нам змогу прийти до висновку про їх тотожність, а не різновид чи окрему модель у сфері один одного, як це вважає Ю. Пачковський [5, с. 364]. На позиціях тотожності цих понять стоять С. Покропивний, В. Колот [10, с. 6], а також В. Сизоненко [11, с. 25].

Відсутність у багатьох дослідників підприємництва комплексного підходу до розгляду цієї економічної категорії, та намагання відділити її від бізнесу і перетворити у окремий ресурс виробництва [7, с. 49] не дозволяє цим економістам правильно осмислити природу цього явища. Дуже часто використовуючи такі терміни як підприємницькі здібності, підприємливість [1, с. 85], підприємницький потенціал [10, с. 6], підприємницький хист [6, с. 33] та інші, їх автори відокремлюють ці поняття від економічного ресурсу “праця”. На їх думку названі терміни є особливим економічним ресурсом, який забезпечує поєднання інших трьох ресурсів [2, с. 56] – землі, праці та капіталу. При цьому вони забувають, що бізнесом (підприємництвом) займаються в основному люди, які переважно поєднують функції власника і менеджера в одній особі. А там, де вони роз’єднані, власник наймає кваліфікованого досвідченого управлінця, який несе персональну відповідальність за результати своєї роботи по керівництву фірмою. У випадку, якщо ці результати чимось не задовольняють власника, то він може у будь-який час поміняти менеджера.

Звичайно, нині менеджмент має у бізнесово-підприємницькій діяльності велике значення. Але воно пов’язане не лише з інноваціями, а в більшій мірі із загостренням конкурентної боротьби між виробниками однієї галузі. Саме тому сьогодні у світі готують спеціалістів-управлінців для допомоги власникам, як правило, великих фірм по координації їх роботи на різних рівнях. Але не кожний менеджер-початківець може стати талановитим

управлінцем, якому неможливо знайти заміну. А той, хто з часом досягає високого рівня у своїй професії, і сам може стати бізнесменом-власником.

Отже, такий економічний ресурс як “праця” слід розглядати як різні види трудової діяльності людей по використанню їхніх фізичних і розумових здібностей. Таким чином, праця, це не що інше як час, який люди затрачують на роботу і в якій вони, як точно зазначив З. Г. Ватаманюк, є визначальним ресурсом господарської діяльності [5, с. 10].

Розглянувши вище “працю” як ресурс, зупинимось далі також і на інших економічних ресурсах для визначення їхньої ролі у бізнесі (підприємстві). Аналіз залучення у виробництво землі і капіталу показує, що будучи пасивними ресурсами у порівнянні з працею, вони приносять своїм власникам визначений дохід навіть тоді, коли їх використовують інші особи, які орендують чужу землю і капітал. Звідси випливає, що свій дохід, заробітну плату, найманий працівник *отримує* лише тоді, коли працює, тоді як власник капіталу (землі) може *одержувати* свій дохід і не працюючи. Цей факт дає нам можливість стверджувати, що земля є теж капіталом.

Отже, економічна наука має визнати, на мою думку, наявність у виробничому процесі лише двох економічних ресурсів – праці і капіталу. Це пояснюється з нашої точки зору тим, що земля в підприємстві (бізнесі) виступає як різновид капіталу створений природою, але привласнений людиною, яка нею розпоряджається на власний розсуд і з обов’язковою вигодою для себе.

Аналогічний підхід з цього питання бачимо у Роберта Піндайка і Деніела Рубінфелда, які називають працю і капітал вхідними ресурсами, що перетворюються в процесі виробництва у вихідні продукти [9, с. 159]. Два найважливіші економічні ресурси визначає також Грегорі Манків [8, с. 76]. Але він, як і багато інших вчених економістів, характеризує вхідні умови підприємства (бізнесу) називає їх почергово то факторами виробництва, то його ресурсами, тоді як ці два поняття є нетотожними і відіграють різну роль у процесі виробництва. Так, якщо без економічних ресурсів, тобто праці і капіталу, неможливий будь-який процес виробництва, то фактори виробництва впливають на нього лише опосередковано – через діюче трудове законодавство, “атмосферу” у трудовому колективі, погодні умови, навколишнє середовище, відношення власника до своїх найманих працівників, стан здоров’я працівників і навіть їх настроїв та інше.

Так, наприклад, чинний податковий кодекс може як сприяти розвитку підприємства в країні, так і гальмувати його через відповідний рівень оподаткування. Теж саме стосується Закону “Про підприємство” та прийнятих нормативних актів, які регулюють підприємницьку діяльність в межах тої чи іншої держави. Що ж стосується “атмосфери” у трудовому колективі, то досвід Японії в цьому питанні свідчить про те, що вагомим успіхів у бізнесі можна добитися лише тоді, коли весь колектив працює як єдине ціле і вболіває за результат разом із власником фірми. Відносно навколишнього середовища, то воно впливає на ефективність виробництва опосередковано через вплив на стан здоров’я працівників і відповідно на їх продуктивність праці. Деякі фактори виробництва на відміну від економічних ресурсів не завжди беруть участь у виробничому процесі навіть опосередковано. Так, наприклад, якщо у працівників хороший настрій, то відповідно і робота краще робиться, а якщо поганий, то все, як кажуть, з “рук валиться”. В той же час нейтральний настрій працівників ніяк не впливає на якість та продуктивність їхньої праці.

Отже, якщо економічні ресурси (праця і капітал) з’єднуються у процесі виробництва забезпечують виготовлення товарів і надання послуг, то фактори виробництва можуть лише впливати на зміну рівня його ефективності

[4, с. 781] як у кращу, так і в гіршу сторону. Разом з тим, кількість цих факторів, на відміну від економічних ресурсів, у різний час може бути різною.

Звідси випливає, що підприємство не є якимось особливим ресурсом, як його розглядають деякі дослідники, а механізмом, що з’єднує в процесі виробництва два економічні ресурси – працю і капітал у різних співвідношеннях. Цей механізм дає можливість використовувати названі ресурси для отримання прибутку.

Для досягнення цієї мети бізнесмену-підприємцю не є важливим, що виробляти, а скільки прибутку він отримає на вкладений капітал. Саме величина прибутку і є тим спонукальним мотивом для підприємницької діяльності бізнесмена у тій чи іншій сфері економіки. І лише підприємство виступає тим механізмом, який дозволяє поєднати і використати всі можливі економічні ресурси і фактори виробництва для досягнення кінцевої мети – отримання максимального прибутку (див. рис. 1).

Економічна наука констатує, що будь-який суспільний механізм має свою правову основу, свій інструментарій, який ним використовується, та відповідні елементи його наповнення. Правовою основою підприємства (бізнесу) будь-якої країни світу є діюче законодавство цієї країни у даній сфері. Стосовно інструментарію підприємства, то ним є економічні ресурси суспільства – праця і капітал. Вони з’єднуються у процесі виробництва створюють товар чи послугу, що призначені для споживання суспільством. А елементами наповнення інструментарію підприємства, його специфічною інфраструктурою служать різні фактори виробництва, що впливають на ефективність використання самих економічних ресурсів.

Рис. 1. Дія механізму використання економічних ресурсів

Висновки: таким чином, підприємництво є суспільно-економічним явищем ринкової економіки, яке реалізується через механізм використання економічних ресурсів з відповідною йому правовою базою, інструментарієм та специфічною інфраструктурою, яка його обслуговує. А допущення неточності та непогодженості між вченими-економістами у формуванні категоріального апарату економічної теорії, про що відмічалось вище, приводить до перекручення, невизначеності та не вирішення основних проблем економічного життя, з якими стикаються суб'єкти господарської діяльності.

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. та ін. Політична економія. Навч. посібник. – Львів: “Новий світ – 2000”, 2004.
2. Ватаманюк З. Г. Вступ до економічної теорії. Курс лекцій. Вид. друге, допов. – Львів: “Новий світ – 2000”, 2005.
3. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – Т. 1.
4. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – Т. 2.
5. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія і практика / За ред. З. Ватаманюка. – Львів: “Новий світ – 2000”, 2005.
6. Кемпбелл Р. Макконнелл, Стенлі Л. Брю. Мікроекономіка / Пер. з англ.: Наук. ред. пер. Т. Панчишина. – Львів: Просвіта, 1999.
7. Курс экономической теории: учебник – 5-е исправленное, дополненное и переработанное издание. – Киров, «АСА», 2005.
8. Манків, Грегори Н. Макроекономіка / Пер. з англ.: Наук. ред. пер. С. Панчишина. – К.: Основи, 2000.
9. Піндайк Роберт С., Рубінфелд Деніел Л. Мікроекономіка / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К.: Основи, 1996.
10. Покропивний С. Ф., Колот В. М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1998.
11. Сизоненко В. О. Підприємництво: підручник. – К.: Вікар, 1999.
12. Словник іншомовних слів / Уклад: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К.: Наукова думка, 2000. – С. 164.

SOME DEFINITION IN CURRENT ECONOMIC THEORY

О. Hupalo

Lviv State Academy of Finance

In the article the author considers the essence of economic categories: “business” and “entrepreneurship”, which should be taken not as separate concepts or production resources but as different names of one socio-economic phenomenon, which provides combination and use of all economic resources.

Key words: definition, business, entrepreneurship, earth, labor, capital, economic resources, factors of production.